

ינואר 2021

הישגי המחלקה למשפט בין-לאומי בייעוץ

וחקיקה לשנת 2020

1. סיוע להשלמת המשא ומתן על הסכמי רכישת החיסונים מפני נגיף הקורונה

אשכול משפט בין-לאומי פומבי סייע ללשכה המשפטית במשרד הבריאות בהיבטים שונים הקשורים להסכמים לרכישת חיסונים ממספר חברות תרופות גדולות וארגונים בין-לאומיים, כולל, בין היתר, פיזר, מודרנה, אסטרזניקה ומיזם קובקס. הטיפול כלל ייעוץ שוטף בכל היבטי הדין הזה, סמכות השיפוט והחסינויות שעלו בהסכמים אלה וכלל גם השתתפות בשיחות משא ומתן מול נציגי החברות המתקשרות. הליווי והסיוע הישיר אפשרו למשרד הבריאות להתגבר על מספר פערים במשא ומתן ולהגיע להסכמים אשר מדינת ישראל נהנית מפירותיהם במבצע החיסונים הנערך בימים אלו.

2. ייעוץ משפטי במסגרת הסכמי אברהם: עיגון הנורמליזציה ביחסים עם

מספר מדינות באזור

אשכול משפט בין-לאומי פומבי סייע לאגף היועץ המשפטי במשרד החוץ בטיפול בהסכמים השונים מול איחוד האמירויות, בחריין ומרוקו. הטיפול כלל ניסוח סעיפים שונים בהסכמים וסיוע בקידום ההליכים הנדרשים לאישורם מבחינת ישראל. בעקבות שיתוף הפעולה עם משרד החוץ ועם גורמים נוספים הסתיימו הליכי האישור של ההסכמים עם איחוד האמירויות ובחריין בממשלה ובכנסת בזמן שיא ותוך עמידה בלוחות הזמנים הצפופים.

לאחר השלמת העבודה על הסכמי המסגרת, מלווים אנשי המחלקה, באשכולות השונים, את משרדי הממשלה הרלוונטיים בהליכי המשא ומתן על שורת הסכמים בילטרליים עם מדינות אלה. מדובר בהסכמים היסטוריים חשובים אשר יש בהם כדי להשפיע על הכלכלה הישראלית ותחומי חיים רבים אחרים, ובכללם הסכמי הגנה על השקעות, פטור מדרישות אשרה, תעופה, ספנות, ביטחון פנים, תרבות, ספורט ומדע ועוד. בנוסף, אנשי המחלקה מובילים גם קידום הסכמים בילטרליים בתחומים משפטיים שונים.

3. ליווי הליך ההגשות של "ידידי בית משפט" לבית הדין הפלילי הבין-לאומי

****רגיש, לא לפרסום**** כידוע, בדצמבר 2019 התפרסם מזכר היועץ המשפטי לממשלה בו הוצגה עמדתה המשפטית של מדינת ישראל ולפיה בית הדין הפלילי הבין-לאומי משולל כל סמכות לקיים הליכים על בסיס הפנייה הפלסטינית. מדינת ישראל אינה מדינה חברה בבית הדין הפלילי הבין-לאומי ונמנעה מלהשתתף בהליך שנפתח בחודש ינואר 2020 בו ביקשה התובעת ממותב קדם-המשפט לאשר כי קיימת לה סמכות לפתוח בחקירה בשטחי יהודה ושומרון, מזרח ירושלים ורצועת עזה. יחד עם זאת, גורמים רבים הגישו עמדות משפטיות למותב קדם-המשפט בהליך זה התואמות את עמדתה של ישראל בדבר היעדר בסיס של סמכות שיפוט לבית הדין. אשכול הליכים בין-לאומיים פעל, יחד עם שותפינו ממשרד החוץ ומהמטה לביטחון לאומי, לתמרץ הגשות מעין אלו מצד גורמים מגוונים שלעמדותיהם והתבטאויותיהם משקל של ממש בשיח המשפטי הבין-לאומי, ולוודא כי עמדותיה של ישראל בעניין יישמעו וישוקפו באופן הטוב ביותר. כתוצאה מכך, לבית הדין הוגשו 23 עמדות התומכות בעמדה כי בית הדין משולל סמכות, ובהן עמדות של שבע מדינות שהן צד לחוקת בית הדין (גרמניה, אוסטרליה, ברזיל, הונגריה, אוגנדה, אוסטרליה וצ'כיה). לצד אלה, הוגשו גם עמדות של ארגונים ושל מומחים בעלי שם בתחום המשפט הבין-לאומי ובהם פרופסור רוברט בדינטר, שר המשפטים לשעבר של צרפת, פרופסור ארווין קוטלר, שר המשפטים לשעבר של קנדה, פרופסור דייוויד קריין, התובע הראשי לשעבר של בית הדין המיוחד לפשעים שבוצעו בסיירה לאון ופרופסור איל בנבנישתי מאוניברסיטת קיימברידג' המנהל שם את המרכז היוקרתי על שם לאוטרפכט למשפט בין-לאומי. במיוחד ראוי לציון עמדתו של פרופסור מלקולם שואו, מהמלומדים הבולטים ביותר בתחום המשפט הבין-לאומי, שהתובעת הרבתה להסתמך על כתיבתו בעמדה שלה על-מנת לתמוך בעמדתה שלפיה יש מדינה פלסטינית היכולה להעניק סמכות לבית הדין. פרופסור שואו הבהיר כי הניתוח של התובעת שגוי מיסודו. השגריר דניס רוס אף הוא הגיש עמדה לבית הדין המבהירה, בהסתמך על ניסיונו העשיר כדיפלומט שנטל חלק בהליכי המשא ומתן בין ישראל לפלסטינים, שתפיסת התובעת את הסכמי אוסלו הינה שגויה, ושבדרך לחלוטין שלפלסטינים אין את הסמכות הפלילית שהם מתיימרים להאציל לבית הדין, וכי נושא הקמתה של מדינה פלסטינית הוא עניין למשא ומתן עתידי. בחלוף כשנה, נכון לכתיבת שורות אלו, מותב השופטים טרם קיבל הכרעה בהליך זה.

4. קידום עמדות ישראל בהיבטי משפט בין-לאומי בפורומים בין-לאומיים

המחלקה פעלה השנה במספר פורומים בין-לאומיים לקידום עמדותיה של מדינת ישראל בתחום המשפט הבין לאומי. בין היתר, בדצמבר 2020 נאם המשנה ליועץ המשפטי לממשלה (משפט בין-לאומי) בכנס האקדמיה של צי ארה"ב (Naval War College) בנוגע לעמדתה של ישראל ביחס לתחולת המשפט הבין-לאומי במרחב הסייבר; נאום זה פורסם גם בבלוג המשפטי EJIL: Talk על ידי פרופ' דאפו אקאנדה, מומחה למשפט בין-לאומי ודיני סייבר. הנאום הכה גלים בין אנשי אקדמיה ופרקטיקה בתחום המשפט הבין-לאומי, וקיבל תגובות רבות, כמו גם מאמרים נוספים שנכתבו אודות העמדות שהובעו בו.

ראש אשכול דיני מלחמה הרצה בכנס הווירטואלי בקראקוב על ניטרליות בסייבר, וכן בכנס מרכז מינרבה לזכויות אדם על היבטי המשפט הבין-לאומי הנוגעים להחזקת גופות, ביקורי כלואים ופיצויים. האשכול פעל גם במאמץ להשפיע על מדריך וומרה (WOOMERA) בנוגע להיבטי המשפט הבין-לאומי הנוגעים לפעילות צבאית בחלל.

להתבטאויות ולפעילויות אלו משמעות רבה בפיתוח השיח הבין-לאומי, בעיקר בתחומים משפטיים חדשים, ובקידום האינטרסים של מדינת ישראל במסגרת תהליכים אלו.

5. הקמת המנגנון לפניות בנושא הליכים בין-לאומיים במסגרת היערכות לאפשרות של פתיחה בחקירה בבית הדין הפלילי הבין-לאומי

כחלק מהיערכות לאפשרות שבה תיפתח חקירה כנגד ישראלים בבית הדין הפלילי הבין-לאומי, הוקם על ידי אשכול הליכים בין-לאומיים מנגנון לפניות בנושא הליכים בין-לאומיים במטרה לתת מענה וייעוץ לאזרחים ישראלים העלולים להיות מושפעים מחקירה כזו. במסגרת ההקמה, גובש מתווה לתורת הפעלה למנגנון, וגובשה תשתית למתן מענה הולם לפניות. בנוסף, חברי האשכול מקדמים, יחד עם שותפים נוספים בייעוץ וחקיקה, גיבוש מסגרת משפטית להיבטים שונים בפעילותו. לצד זאת, האשכול עוסק, יחד עם משרד החוץ, בגיבוש תמונה באשר למצב המשפטי במדינות בולטות החברות בבית הדין, ובקידום שיח משפטי עם עמיתים ברחבי העולם על-מנת לקדם התמודדות מיטבית עם האתגרים שפתיחה בחקירה עלולה להציב בפני נסיעות ופעילות של ישראלים בחו"ל.

6. פתיחת המו"מ על תיחום הקו הימי בין ישראל לבנון

בחודש ספטמבר 2020 הגיעו לבנון וישראל להסכמות בדבר פתיחת מגעים ישירים, בתיווך אמריקאי, בדבר תיחום המים הכלכליים ביניהן. ההסכמות לפתיחת המשא ומתן הגיעו בעקבות שיחות עקיפות בתיווך אמריקאי שהתנהלו במשך כשנתיים. אשכול משפט בין-לאומי כלכלי, לצד אגף משפט במשרד החוץ, נותן ייעוץ משפטי בכל היבטי המשפט הבין-לאומי הרלוונטיים לנושא ומלווה את משרד האנרגיה משלב השקת המשא ומתן, כולל את התהליך לסיכום התנאים והמתווה לפתיחתו. בהמשך ישיר לכך, האשכול מוסיף ללוות את השיחות בנושא, ולייעץ לצוות הישראלי למשא ומתן.

7. ייעוץ לצוות לבחינת המדיניות בנוגע להפללה וצריכה של קנאביס בישראל

אשכול זכויות אדם ייעץ לצוות הבין-משרדי לבחינת המדיניות בנוגע להפללה וצריכה של קנאביס בישראל, בכל הנוגע להיבטי המשפט הבין-לאומי באשר לסוגיות בהן עסק הצוות. בתוך כך, האשכול כתב חוות דעת בנושא תמונת המצב בנוגע לאסדרת קנאביס במשפט הבין-לאומי, תדרך את הצוות הבין-משרדי בנושא, וסייע בכתבת פרק המשפט הבין-לאומי בדו"ח הצוות שפורסם בחודש נובמבר 2020.

8. פרסום מאמר בנושא היעדר התחולה של דיני התפיסה הלוחמתית ברצועת

עזה

בחודש דצמבר 2020, פורסם בכתב העת "עיוני משפט" של אוניברסיטת תל אביב מאמר מאת ד"ר רועי שיינדורף ואל"ם ד"ר ערן שמיר-בורר בנושא היעדר התחולה של דיני התפיסה הלוחמתית ברצועת עזה. המאמר נכתב בשיתוף פעולה בין אשכול דיני מלחמה, אשכול הליכים בין-לאומיים, והמחלקה לדין הבין-לאומי בפרקליטות הצבאית. המאמר מציג את עמדתה של מדינת ישראל לפיה היא אינה בגדר כוח כובש כלפי רצועת עזה מאז תכנית ההתנתקות, ולכן לא ניתן לייחס לה חובות משפטיות מכוח דיני התפיסה הלוחמתית. זוהי הפעם הראשונה שהמדינה מביעה את עמדתה באופן סדור, שלם ומפורש בסוגיה ופרסומה עורר שיח ותגובות במישור הפנימי והבין-לאומי כאחד.

9. קבלת פסק בוררות לטובת המדינה בהליך בוררות מסחרית

אשכול משפט בין-לאומי פומבי הוביל את הטיפול בהליך בוררות בין-לאומית שהסתיים בפסק בוררות לטובת המדינה. חברת הבנייה יילמזלר, הנמצאת בבעלות תורכית, פתחה לפני כשנתיים וחצי בהליך בוררות בין-לאומית נגד ממשלת ישראל, משרדי ממשלה שונים וחברת תע"ש, בטענה שחיובה לשלם היטל עובדים זרים על העסקת עובדיה בישראל מנוגד לקבוע בהסכם שנחתם בשנת 2002 בין תע"ש לבין משרד ההגנה התורכי. מדינת ישראל טענה בפני הרכב הבוררים כי התובעת והמדינה אינן צדדים להסכם, במישרין או במשתמע, וביקשה כי סמכות הבוררות תתברר כשאלה מקדמית. בחודש אפריל 2020 קיבל הרכב הבוררים את עמדת המדינה במלואה וקבע כי אין לו סמכות לדון בהליך וכי המדינה ויילמזלר אינן צד להסכם. בנוסף, הבוררים השיתו על יילמזלר הוצאות בסך של כ- 150 אלף אירו. מדינת ישראל יוצגה בהליך על ידי משרד עורכי דין זר אשר הונחה על ידי צוות בין-משרדי בהובלת אשכול משפט בין-לאומי פומבי, יחד עם רשות המסים, משרד הביטחון, משרד החוץ ופרקליטות המדינה.

10. דחיית תביעה אזרחית בהולנד נגד הרמטכ"ל ומפקד חיל האוויר לשעבר

בחודש ינואר 2020 ניתנה בבית המשפט המחוזי בהאג החלטה הדוחה על הסף את התביעה האזרחית שהוגשה נגד הרמטכ"ל לשעבר, רא"ל (מיל.), חה"כ בני גנץ, ומפקד חיל האוויר לשעבר, האלוף (מיל.) אמיר אשל. מדובר בתביעה שהגיש פלסטיני בעל אזרחות הולנדית בגין תקיפה אווירית שבוצעה במהלך מבצע "צוק איתן", שכתוצאה ממנה נהרגו בני משפחתו. התביעה זכתה לסיקור תקשורתי נרחב בהולנד ואף נפתח קמפיין לגיוס המונים למימון הוצאותיו המשפטיות של התובע.

בית המשפט אימץ את עמדתנו לפיה שאלת החסינות דורשת הכרעה בראש ובראשונה לפני בחינת שאלת האפקטיביות של הערכאות בישראל והפעלת סמכותו של בית המשפט בהולנד. בנוסף, בית המשפט קיבל את עמדתנו לפיה הכלל הקיים במשפט הבין-לאומי הינו כי נושאי תפקידים נהנים מחסינות פונקציונאלית מפני הליכים משפטיים במדינה זרה (גם לאחר סיום תפקידם) בגין מעשים

שביצעו במסגרת תפקידם, וכי לא התגבש במשפט הבין-לאומי המנהגי חריג לכלל זה מקום שמועלות טענות להפרות חמורות של המשפט הבין-לאומי (jus cogens norms). בית המשפט פסק לטובת הנתבעים הוצאות משפט וייצוג משפטי על-סך כ-7,700 יורו. את הנתבעים ייצג משרד עורכי דין הולנדי אשר הונחה על ידי צוות בין-משרדי, בהובלת אשכול הליכים במדינות זרות, ובשיתוף משרד החוץ, משרד הביטחון וצה"ל. לפסיקה זו עשויה להיות משמעות חיובית ומרכזית בטיפול בהליכים משפטיים דומים במדינות אחרות.

11. בניית התשתית החקיקתית להנפקת אפוסטיל אלקטרוני

אשכול משפט בין-לאומי פומבי פעל במהלך שנת 2020 לקידום תיקוני חקיקה נדרשים לשם הנפקתו של אפוסטיל אלקטרוני בישראל ופועל במסגרת הצוות המשרדי האחראי על פיתוח האפוסטיל האלקטרוני. בהקשר זה קידמו חברי האשכול תיקון לתקנות לביצוע אמנת האג (ביטול אימות מסמכי חוץ ציבוריים), תשל"ז-1977, המאפשר לשר המשפטים להסמיך משרדי ממשלה או עובדי מדינה להנפיק אפוסטיל. התיקון שאושר גם בוועדת החוקה של הכנסת, הכשיר את הקרקע למהפכה בתחום, כך שבעתיד הקרוב יהיה ניתן לקבל חותמת אפוסטיל על תעודות ציבוריות ואישורים נוטריוניים דיגיטליים באמצעות האינטרנט ללא צורך בהגעה פיזית למקום מתן השירות, כפי שמקובל כיום. הדבר נחוץ במיוחד בתקופת ההתמודדות עם נגיף הקורונה באופן שמאפשר לאנשים לקבל את השירות מבלי לצאת מהבית. לצד האמור, תוקנו התקנות כך שיהיה ניתן גם להקים מרשם אלקטרוני לאפוסטילים שיוענקו שיאפשר לרשויות זרות לוודא שאפוסטיל ניתן על-ידי הגורם המתאים בישראל. שינויים אלו יקלו מאוד עם האזרחים המבקשים לקבל שירותי אפוסטיל שנדרשים להתנהלות מול רשויות בחו"ל במדינות שהן צד לאמנה ויציבו את ישראל בשורה אחת עם מדינות רבות בעולם שאימצו טכנולוגיה דומה. לצד התקנות אומצה גם החלטת ממשלה שתקדם שימוש בתעודות ציבוריות אלקטרוניות על-ידי משרדי ממשלה, ותרגום שלהן במקרים המתאימים.

12. קידום יוזמות דיגיטליות וכלים ארגוניים לטובת יעול השירות לציבור

ולמשרדי הממשלה בתחום העזרה המשפטית בתקופת הקורונה

על מנת לטייב את תהליכי העבודה ביחידת הממונה על העזרה המשפטית, וביתר שאת בשל השלכות מגפת הקורונה, נוצר צורך חיוני להנגיש את השירות הניתן לציבור הרחב, לבתי המשפט ולמשרדי הממשלה באופן מקוון ומרחוק. במסגרת זו, ובסיוע אגפי מערכות מידע והשירות של המשרד, ננקטו ביחידה מספר יוזמות דיגיטליות חדשות. יוזמות אלו כוללות, בין היתר: פתיחת אפשרות להגשת מסמכים מקוונת; השקת דף פרסומים דיגיטלי באתר ממשל זמין בשיתוף עם אתרים נפוצים ברשות הפלסטינית; פתיחת אפשרות לחתימות דיגיטליות על אישורים ומסמכים שונים של היחידה; שדרוג אתר האינטרנט של היחידה במטרה להנגיש את שירותיה לציבור הרחב ומתן אפשרות לעובדי היחידה לנהל תיקים מרחוק.

יוזמות דיגיטליות וכלים ארגוניים אלו, הביאו לשיפור משמעותי בשירות הניתן על ידי היחידה לרשויות המדינה ולציבור הרחב, תוך ייעול תהליכי העבודה וחיסכון במשאבים, וזאת בפרט נוכח התפרצות מגפת הקורונה המצריכה מתן שירות מרחוק ובאופן מקוון.

13. התמודדות עם פנייה פלסטינית לבית הדין הקבוע לבוררות

בחודש דצמבר 2019 פנתה הרשות הפלסטינית לבית הדין הקבוע לבוררות (ה-PCA) בבקשה לפתוח בהליך בוררות עם ישראל, בטענה כי ישראל הפרה את הסכמי הביניים בסוגיות כדוגמת מיסוי ומכס. במחצית הראשונה של שנת 2020, סייע אשכול מדיניות ואסטרטגיה בגיבוש העמדה המשפטית של מדינת ישראל בתגובה לפנייה. זאת, תוך שיתוף פעולה עם משרד החוץ והמטה לביטחון לאומי. הצוות הבין-משרדי סבר כי אין לשותף פעולה עם הפנייה ובהתאם התנהלו דיאלוג ותחלופת מכתבים בין שגרירות ישראל בהאג לבין מזכירות ה-PCA, בהם הובהרה עמדתה הנחרצת של ישראל לפיה לבית הדין אין סמכות שיפוט בעניין זה והרשות הפלסטינית מבקשת לעשות שימוש לרעה במוסד ה-PCA לצרכים פוליטיים. עקב כך, ביולי 2020 נמסר במכתב כי המזכיר הכללי של ה-PCA אינו סבור שקיימת לבית הדין סמכות, על פני הדברים, לכוון מותב בוררות בהיעדר הסכמתה של ישראל.

14. כניסת ההסכם לכינון אזור סחר חופשי בין ישראל לקולומביה לתוקף

בשנת 2020 נכנס לתוקף ההסכם לכינון אזור סחר חופשי בין ישראל לקולומביה אשר נחתם בשנת 2014. ההסכם נכנס לתוקף לאחר אשרורו בישראל ולאחר השלמת הליך אשרור ממושך בקולומביה אשר כלל דיון בביה"ד לחוקה בקולומביה בדבר חוקתיותו. הדיון כלל התנגדות לכניסת ההסכם לתוקף בקולומביה מטעמים של תחולת ההסכם על השטחים שמעבר לקווי 67' ומטעמים של היבטי הדין הקולומביאני בנוגע להגנה על השקעות זרות. בית הדין דחה את הטענות בנושא התחולה הטריטוריאלית, אך החיל תנאים בנושא ההגנה על משקיעים זרים. אשכול משפט בין-לאומי כלכלי היווה חלק מצוות המו"מ לחתימת ההסכם, וכן חלק מהצוות שגיבש את פעילות ישראל ביחס לדיון בביה"ד לחוקה.

15. מחיקת תביעות אזרחיות בארה"ב נגד פקידים ישראלים ובהם שופטי בית

המשפט העליון

במהלך שנת 2020 נחקרו בבתי משפט בארצות הברית מספר תביעות אזרחיות שהוגשו נגד פקידים ישראלים ובהם שופטי בית המשפט העליון, עובדי משרדי ממשלה, שירותי רווחה ורשמי בתי משפט ישראלים.

התביעה הראשונה הוגשה בגין החלטות שניתנו על ידי בית המשפט ושירותי הרווחה על הוצאת ילדים מחזקת הוריהם. הצוות המטפל בתיק, בהובלת אשכול הליכים במדינות זרות, החליט להגיש מכתב לבית המשפט בנושא זה ובו פורטו טענות לגבי טורדנות התביעה, כמו גם החסינות העומדת

לנתבעים הישראליים. בחודש אוגוסט 2020, בית המשפט דחה את התביעה מיוזמתו מן הטעם שהתובע לא קידם את תביעתו ולא ציית להוראות בית המשפט כאשר הנתבעים הגישו דו"חות בזמן הנדרש, ובמסגרתן העלו את הטענה כי לא בוצעה המצאה של כתב התביעה.

התביעה השנייה הוגשה בגין החלטות של בית המשפט בישראל על העברת תשלומי מזונות על ידי התובע. בחודש דצמבר 2020 בית המשפט המחוזי של קליפורניה החליט לדחות את בקשתו של התובע למתן פסק דין בהיעדר הגנה נגד הנתבעים הישראליים, ואף החליט לדחות מיוזמתו וללא שהתבקש את כל הטענות כנגד הנתבעים הישראליים מנימוק של היעדר סמכות שיפוט נוכח היותם זכאים לחסינות. החלטת בית המשפט נסמכת, בין היתר, על פסיקה קודמת ביחס לתיקים שהיו בטיפול המחלקה. בהחלטה זו טמונה חשיבות מעבר להצלחה בתיק הספציפי, מאחר והפסיקה כוללת מספר קביעות חשובות על חסינות, שיוכלו לסייע בהתמודדות עם תיקים נוספים בעתיד.

16. הגשת התייחסויות לטיטות הערות פרשניות של ועדות לזכויות אדם

במהלך שנת 2020 הגיש אשכול זכויות אדם ארבע התייחסויות להערות פרשניות: הערה פרשנית לעניין הזכות להפגין, של ועדת זכויות האדם שאמונה על יישום האמנה בדבר זכויות אזרחיות ופוליטיות (ICCPR); הערה פרשנית לעניין הזכות למדע, של ועדת האו"ם לזכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות (CESCR); הערה פרשנית לעניין סחר בנשים ונערות, של ועדת האו"ם לביעור אפליה נגד נשים (CEDAW) והערה פרשנית לעניין זכויות ילדים בסביבה הדיגיטלית, של הוועדה לזכויות הילד (CRC). הערות פרשניות אלה אינן בעלות מעמד משפטי מחייב, אך יש להן תפקיד מרכזי בפרשנות הניתנת על ידי גופים בין-לאומיים וערכאות משפטיות לסעיפי האמנות הרלוונטיות, עליהן ישראל חתומה. הגשת כל אחת מההתייחסויות מהווה תוצר של תהליך היועצות של חברי האשכול במשרדי הממשלה הרלוונטיים וגיבוש ההתייחסות הרצויה, בניסיון להשפיע על עיצוב ההערה הפרשנית באופן שישקף את העמדות של מדינת ישראל בנושא בו עוסקות ההערות.

17. פרסום חוזר משרד המשפטים הצרפתי בעניין קריאות מפלות לחרם על

מוצרים ישראליים

****רגיש, לא לפרסום**** לפני כעשור מספר פעילי BDS ניסו לשכנע קונים בחנות צרפתית שלא לקנות מוצרים מישראל. אותם פעילים הורשעו על ידי בית המשפט בצרפת (ערכאת הערעור העליונה) בגין הסתה לאפליה. הפעילים עתרו לבית הדין האירופי לזכויות אדם (ECHR) בטענה כי בית המשפט הפר את עיקרון החוקיות וזכותם לחופש הביטוי. בית הדין קבע כי לא היה בסיס מספק להרשעת העותרים וכי ביהמ"ש בצרפת לא סיפק הנמקה מספקת להרשעה. החלטת בית הדין תוארה על ידי גופי BDS בצרפת כניצחון לתנועה ואנו סברנו שהם ינסו לפרש את ההחלטה באופן רחב על מנת לעשות בה שימוש בפורומים אחרים באירופה וכך לפגוע באינטרסים של מדינת ישראל. על כן, ביוזמת הצוות הבין משרדי למאבק משפטי ב-BDS, שמוביל אשכול הליכים במדינות זרות, ובאמצעות משרד החוץ, נפתח דיאלוג עם משרד המשפטים הצרפתי כדי למזער את הנזקים של ההחלטה ולעודד חיזוק עמדתם כנגד גילויי BDS. במסגרת הדיאלוג, הועבר למשרד המשפטים

הצרפתי non-paper, בו הצענו לפרסם חוזר לתובעים הכלליים שיבהיר כיצד יש לאכוף את החוק בצרפת באופן שימנע הכרעות דומות של ה-ECHR בעתיד. כך, הוצע שהחוזר ידרוש שהתובעים יציגו ביסוס עובדתי כיצד הקריאה לחרם מהווה הסתה לאפליה, ובשל כך מצדיקה את הפגיעה בחופש הביטוי.

ואכן, בנובמבר 2020, משרד המשפטים הצרפתי הפיץ חוזר חדש שמיועד לכל הפרקליטים והתובעים הכלליים בצרפת, בעקבות פסיקת בית הדין. החוזר החדש כלל מספר נקודות שבאו לידי ביטוי ב-non paper שהועבר במסגרת הדיאלוג. בין היתר, החוזר החדש הבהיר כי החלטת ה-ECHR אינה מערערת על האפשרות להעמיד לדין בגין קריאות לחרם, אלא שבמקרה דנן, הרשעת פעילי ה-BDS לא התבססה על נימוקים רלוונטיים ומספקים. צוין, כפי שהוצע ב-non paper, כי התובעים נדרשים לבסס מדוע הקריאה לחרם מהווה הסתה לאפליה וכי אופי אנטישמי של קריאה לחרם יכול לנבוע באופן ישיר מהתבטאות או פעולות, או אף באופן עקיף, מההקשר שבו היא מתרחשת.

לפיכך כיום, על אף החלטת בית המשפט האירופי לזכויות אדם, קריאה לחרם על מוצרים ישראלים תסווג בצרפת, במקרים המתאימים, כהסתה פומבית לאפליה כנגד אדם או קבוצת אנשים על בסיס השתייכותם למדינה מסוימת.

18. גיבוש והפצת ניירות רקע לקבינט המדיני-ביטחוני בתחום דיני הלחימה במשפט הבין-לאומי

****רגיש, לא לפרסום**** במהלך השנה האחרונה גובשו על ידי אשכול דיני מלחמה והופצו שלושה ניירות רקע בתחומי המשפט הבין-לאומי עבור חברי הקבינט הביטחוני-מדיני, בסוגיות של דיני השימוש בכוח (מתי מותר למדינה לעשות שימוש בכוח כנגד מדינה אחרת), דיני הלחימה (כללי המשפט הבין-לאומי החלים בעת לחימה) והיבטי המשפט הבין-לאומי הנוגעים לפעילות צבאית במרחב הסייבר. ניירות אלו אמורים לשמש את חברי הקבינט המדיני-ביטחוני בבואם להכריע בסוגיות הנוגעות לנושאים אלו.

19. השקת פרויקט שיתוף פעולה ממשלה-אקדמיה עם הקליניקה למשפט בין-לאומי כלכלי באוניברסיטה העברית

במהלך שנת 2020 הוביל אשכול משפט בין-לאומי כלכלי פרויקט שיתוף פעולה מחקרי בין הצוות הבין-משרדי בתחום ההגנה על השקעות לבין הקליניקה למשפט בין לאומי כלכלי באוניברסיטה העברית המנוהלת על ידי פרופ' תומר ברודי מהפקולטה למשפטים. במסגרת הפרויקט נוסחה בהסכמה בין-משרדית רחבה שאלת מחקר עבור הקליניקה בתחום ההגנה על השקעות בין-לאומיות ובחודש אוגוסט הוצגו תוצרי המחקר על ידי משתתפי הקליניקה שיסייעו לצוות הבין-משרדי בגיבוש המדיניות בתחום ההגנה על השקעות הנוגעת למחויבויות הקיימות והעתידיות של מדינת ישראל בתחום.

20. השקת שיח עם מועצת התלמידים והנוער

במהלך שנת 2020 אשכול זכויות אדם השיק שיח במתכונת של שולחנות עגולים עם מועצת התלמידים והנוער הארצית. זאת, במסגרת יישום האמנה הבין-לאומית לזכויות הילד עליה ישראל חתומה. מטרת שיתוף הפעולה עם בני הנוער היא לפעול לקידום ומימוש זכויותיהם, במסגרת הליך הדיווח והיישום של האמנה, על מנת שיהיו חלק מלא משיח הזכויות. מלבד חברי אשכול זכויות אדם, השתתפו במפגשים נציגי מועצת התלמידים הארצית, משרד החינוך ומשרד החוץ ונציגי ייעוץ וחקיקה רלוונטיים. במהלך השיח נדונו זכויות בהתאם לאמנה כגון הזכות לפרטיות וזכות הילד להישמע בהליכים הקשורים אליו. השיח צפוי להמשיך להתקיים גם במהלך שנת 2021.

21. הצטרפות מדינת ישראל לוועדת מועצת אירופה לנושאי בינה מלאכותית (CAHAI)

אשכול משפט בין-לאומי פומבי יזם והוביל, בסיוע משרד החוץ, את הצטרפות מדינת ישראל לוועדת CAHAI במועצת אירופה, אשר הוקמה במטרה לגבש טיוטה לאמנה רב-צדדית בנושא בינה מלאכותית. מדינת ישראל אינה חברה במועצת אירופה, אך היא מהווה מדינה משקיפה בוועדה. חברי האשכול, המייצגים את המדינה במפגשי הוועדה, לצד גורמי ממשלה רלוונטיים נוספים, משתתפים באופן פעיל בדיוני הוועדה, מתאמים את עמדות הגורמים הרלוונטיים בממשלה ומעדכנים בהתפתחויות משפטיות בתחום.

22. הובלת תהליך לגיבוש מסגרת משפטית ליישוב סכסוכי היי-טק

בשנת 2019 אישרה מליאת ועדת האו"ם למשפט בין-לאומי מסחרי (UNCITRAL) את הצעתה של מדינת ישראל לתחילת העבודה לבחינת גיבוש מסגרת משפטית ליישוב סכסוכים בתחום ההיי-טק. בהמשך לכך, במהלך 2020 יזם אשכול משפט בין-לאומי פומבי שתי סדנאות ווירטואליות עם נציגי UNCITRAL וממשלות יפן, ארה"ב וצ'כיה, ובהשתתפות מומחים מישראל ומרחבי העולם. מטרת הסדנאות הייתה לבחון ולהגדיר את הצורך ביצירת כלים משפטיים חדשניים ליישוב סכסוכים בתחום ההיי-טק. בזכות עבודה זו הצליחו חברי האשכול לקדם במליאת UNCITRAL 2020 החלטה כי בחינת הדברים תמשיך במטרה לקיים בעתיד הקרוב שיח במסגרת אחת מקבוצות העבודה של הוועדה לגבי פיתוח כלי בין-לאומי בתחום.

23. אשרור ההסכם בדבר הקמת צנרת הגז של מזרח הים התיכון

בחודש יולי אושרר בממשלה ההסכם בדבר הקמת צנרת הגז של מזרח הים התיכון עליו חתמו ישראל, קפריסין ויוון בינואר 2020. ההסכם נועד לאפשר הקמת צנור להולכת גז טבעי מישראל וקפריסין לאירופה. אשכול משפט בין-לאומי כלכלי ליווה באופן קרוב את המשא ומתן לחתימת הסכם זה, ונתן את הייעוץ המשפטי בתחומי המשפט הבין-לאומי למשרד האנרגיה שהוביל את העבודה על ההסכם מאז שנת 2018.

24. חתימה על החוקה המקימה את פורום הגז המזרח תיכוני

בחודש ספטמבר 2020 חתמו ישראל, מצרים, יוון, איטליה, ירדן, קפריסין והרשות הפלסטינית על חוקה המקימה את פורום הגז המזרח תיכוני (ארגון בין-לאומי לשיתוף פעולה בהיבטים הנוגעים לפיתוח שוק האנרגיה האזורי). החוקה אושררה בממשלה בחודש דצמבר. אשכול משפט בין-לאומי כלכלי ליווה באופן צמוד את הליך המשא ומתן לכינון החוקה המקימה את הפורום, אשר נערך בהובלת משרד האנרגיה וכלל היבטים רגישים ומורכבים במישור המשפטי-מדיני. האשכול מוסיף לייעץ למשרד האנרגיה באשר להיבטי המשפט הבין-לאומי העולים מהשלבים הנוכחיים של בניית הארגון.

25. הגשת הדו"ח התקופתי לוועדת האו"ם נגד עינויים

בשנת 2020 הושלמה מלאכת כתיבת הדו"ח השישי של מדינת ישראל לוועדה נגד עינויים של האו"ם. במסגרת כתיבה זו, ריכז אשכול זכויות אדם התייחסויות של משרדי הממשלה הרלוונטיים ועיבד אותן לכדי מענה לשאלות הוועדה, באופן המציג את המצב המשפטי והעובדתי בישראל ביחס לסוגיות בהן עוסקת האמנה. כמו כן, האשכול הוביל תהליך היועצות עם ארגוני חברה אזרחית והטמיע בדו"ח הערות רלוונטיות. הדו"ח הוגש לוועדה על ידי נציגי משרד החוץ בז'נבה בחודש דצמבר 2020.

26. דחיית עתירה לביטול ושינוי חלקים באמנה ושמירה על מרחב שיקול הדעת

של הממשלה בכריתת הסכמי בין-לאומיים

בבג"ץ 5693/20 מיכאל אברמוב ואח' נ' ממשלת ישראל ואח' דרשו העותרים כי בית המשפט יורה למשיבים, ביניהם ממשלת ישראל, היועץ המשפטי לממשלה והמוסד לביטוח לאומי, לשנות ולבטל חלקים מן האמנה בדבר שיתוף פעולה בתחום הביטוח הסוציאלי בין מדינת ישראל לבין הפדרציה הרוסית. אשכול משפט בין-לאומי פומבי, בשיתוף עם אגף היועץ המשפטי במשרד החוץ וגורמים נוספים, סייע למחלקה למשפט העבודה בפרקליטות המדינה בגיבוש התגובה המקדמית מטעם המשיבים. בחודש נובמבר 2020 דחה בית המשפט העליון את העתירה ללא קביעת דיון, וקיבל את טענת המדינה כי בג"ץ אינו נוהג להתערב בשיקול דעת הממשלה בכל הנוגע ליחסי החוץ שלה. פסיקה זו מצטרפת למספר עתירות נגד תוקפן או תוכן של אמנות בין-לאומיות שישראל צד להן, אשר נדחו מן הטעם של כיבוד שיקול דעת הממשלה בהתקשרויות בהסכמים בין-לאומיים.

27. גידול בהיקף השירותים הניתנים בתחום העזרה המשפטית

הודות לייעול תהליכי העבודה ביחידת הממונה על העזרה המשפטית, במהלך שנת 2020 הצליחה יחידת הממונה על העזרה המשפטית להגדיל את נפח פעילותה ואת הטיפול בשירות הניתן לציבור.

בתוך כך, טופלו אלפי פניות ובקשות הנוגעות להליכים משפטיים אזרחיים ופליליים שונים. עוד טופלו מאות בקשות להמצאות מסמכים למי שנמצא בשטחי המועצה הפלסטינית. בנוסף לכך, השירות הניתן ביחידה לטובת אימות מסמכים רשמיים הורחב למשרדי ממשלה נוספים, ובכלל זה לרשות האוכלוסין וההגירה.

בנוסף, במסגרת תפקידיה של יחידת הממונה, במהלך שנת 2020, הורחב השירות הניתן למשרדי הממשלה ולציבור הרחב במסגרת יישום נוהל מניעת כניסה של חייבים פלסטינים לישראל. הודות להשלמת רפורמות מחשוביות ושיפור הממשקים הטכנולוגיים הבין-משרדיים הייעודיים הדרושים, נקלטו אלפי תיקי חובות חדשים בסך מיליוני שקלים אשר הוגשו על-ידי המרכז לגביית קנסות, אגרות והוצאות ועל-ידי נושים בהוצאה לפועל בגין חובות של תושבים פלסטינים. כפועל יוצא מכך, ניכר שיפור משמעותי ביכולות הגבייה בתיקים אלו.

28. מחיקת התביעה השנייה בארה"ב בעניין הבנק הסיני

****רגיש, לא לפרסום**** בשנת 2018 הוגשה בניו יורק תביעה כנגד הבנק הסיני על ידי משפחה ששכלה את בנה בפיגוע בירושלים. הליך זה קשור לשש תביעות נזיקיות שהוגשו נגד הבנק הסיני החל משנת 2011, בבתי משפט פדראליים ומדינתיים בארה"ב על ידי משפחות של קורבנות פיגועי טרור שבוצעו בשטח ישראל. במסגרת תביעות אלו נטען כי הבנק הסיני אפשר העברת כספים לארגוני טרור אשר היו אחראים לביצוע הפיגועים בהם נרצחו בני משפחותיהם של התובעים. בכתב התביעה החדש צוין שהתביעות האמורות נסגרו בהסכם פשרה, וכי לא התאפשר לתובעים להצטרף להליך זה בשלב מאוחר בהליך, ועל כן הגישו תביעה נפרדת.

בחודש אפריל 2020 נמחקה התביעה וולונטרית בהמשך לחתימה של הסכם פשרה בין הצדדים בתיקים הקודמים. כל הפרטים לגבי עצם הגעת הצדדים להסכם, ופרטי ההסכם חשאיים. אשכול הליכים במדינות זרות ליווה את התיק מאחורי הקלעים, בהמשך ישיר לליווי התיקים הקודמים לאור החשש מפני זימון לעדות של בכירים בישראל, ביחס לפרשה זו, כמו גם החשש מפני גילוי מסמכים בעלי השלכות על האינטרסים של מדינת ישראל.